

ELLE

2001. FEBRUÁR
ÁRA 465 FT

**CÍMLAPSZTORI
FÜR ANIKÓ**

**TEE for
TWO**

DIVAT
mindennapi
klasszikusok

**INTERJÚK
BENCZE ILONA
KLAUSMANN VIKTOR
LEBLANC GYÖZŐ
LŐRINCZ L. LÁSZLÓ**

**SZTÁROK ÖLTÖZTETŐJE
ANTHONY
POWELL**

ELEGANCIA

**UTAZÁS
ANDALÚZIÁBA**

MAGYAR gyökerekkel

Színházi híd New York és Budapest között

Furcsa pár, A pillangók szabadok, A Napsugár fiúk, Lázadás a Caine hadihajón, Hotel Plaza, Mezítláb a parkban. Hányan, de hányan tapsoltunk ezeknek a sikerdaraboknak az elmúlt években, évtizedekben! E színművek közül nem egy rögtön a világpremier után jutott el hozzánk, ami nagymértékben köszönhető egy törekeny filigrán hölgynek, Tonda Martonnak, a The Marton Agency Incorporation magyar származású tulajdonosának. Ez az egyetlen színházi ügynökség az Egyesült Államokban, amely csaknem kizárólag idegen nyelvű darabok licencével, képviseletével foglalkozik.

Komoly családi tradíció folytatójaként választotta ezt a szakmát, hisz visszamenőleg két generáció is ezzel foglalkozott, sikeresen.

Nagyapám, Marton Sándor a századelőn ügyvédként szerzői jogokra specializált irodát nyitott Budapesten, a Bécsi utcában. Három gyermeke közül György és Erzsébet Bécsben, Párizsban, majd New Yorkban folytatta ezt a tevékenységet. Apám, Andrew Marton filmkészítést tanult Németországban, később Hollywoodba ment, ahol volt kaszkadőr, színész, később filmszerkesztőként és vágóként tett szert hírnévre. A filmfővárosban ismerkedett meg anyámmal, aki a cseh némafilmek sztárja volt. 1939-től Los Angelesben éltek, ahol apám az MGM rendezője lett. Különösen egy-egy film – így a Ben Hur, a Kleopátra vagy a Leghosszabb nap – nagy akciójeleket ítélték a nevéhez.

Magyarországi partnere a Theatrum Mundi nevű színházi ügynökség, rajtuk keresztül juttatják el a szinopsziseket, forgatókönyveket a magyar színházaknak. Hogyan indul a munka egy új partnerrel? Ön tesz ajánlatot, vagy ők kérnek darabokat?

Mindkettőre van példa. Legutóbb egy kis

New York-i színházban láttam David Auburn: Bizonnyítás című darabját, és azonnal beleszerettem. Elküldtem a szöveggel a legfontosabb külföldi partnereinknek Párizsba, Németországba, Argentínába és természetesen Budapestre is, Debreczeni Júliának. A párizsi ügynökség vezetője eljött New Yorkba, megnézte az előadást, és azonnal megvette. Ugyanígy a német is. Szerintem remek darab, nagy jövő áll előtte.

Mennyibe kerül manapság egy Broadway-siker jogainak megvásárlása?

Az összeg a jegyeladás egy bizonyos százaléka alapul. Ha a darab sikeres, akkor természetesen a szerző jobban keres. Ez mindenütt a világon így van. Magyarországon a jegyárak átlagosan 3–5 dollár között vannak, míg New Yorkban vagy Londonban például 75 dollár. Ezért az ottani színházak a jegyárakkal arányosan nagyon magas jogdíjat fizetnek, míg Budapesten ennek a töredékét. A jogdíj összege egyébként 1500–20 000 dollárig terjedhet. Ez függ attól is, hogy mennyire új a darab, milyen híres a szerző, és hogy melyik ország színháza veszi meg. A legdrágábban a franciák és a németek jutnak hozzá darabjainkhoz, Budapest Olaszországgal közép-

szinten van, jóval utána következik Szlovákia, Oroszország, Románia, Litvánia. Ezek az országok nagyon kevés pénzt tudnak áldozni a szerzői jogokra.

A jegyárakon kívül a szakember számára mi a legszembetűnőbb különbség Budapest és New York színházi élete között?

A magyar színházak széles repertoárral rendelkeznek. Mindig meglepődöm, ha belenézek a Pesti Műsorba. Megkockáztatom, hogy a pesti színházi élet aktívabb, mint a New York-i. Nálunk nincsenek repertoárszínházak, egy helyen egy darabot játszanak, még a kis színházakban is. Ez az ún. en suite rendszer. Ha megvan a premier és jó kritikát kap a darab, akkor az addig van műsoron, ameddig kelendő. Előfordul, hogy éveig megy ugyanaz a darab ugyanabban a színházban.

Ezt magam sem hittem addig, amíg tavaly a Broadway-n a Winter Gardenben nem láttam a Macskákat. Mondják, 18 éve játszóházak előtt minden este. A díszletek be vannak építve még a nézőterre is, mozgatni, lebontani, raktározni lehetetlenség volna minden előadás előtt.

A Macskák ritka sikerszéria. De megtörtént már az is, hogy bemutattak egy darabot, aminek a költsége 18–20 millió dollár

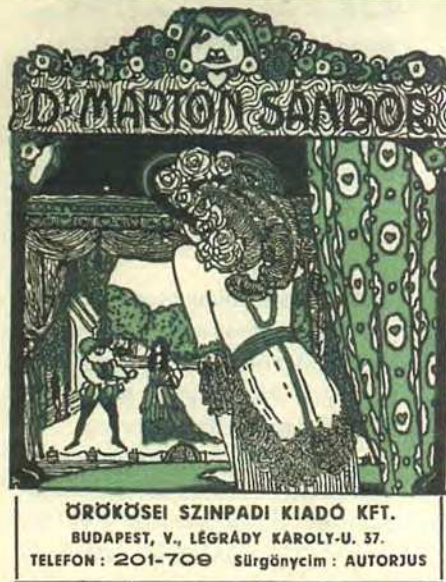
is volt, majd kapott egy rossz kritikát a New York Timestól, és az ötödik előadás után nem játszották többet. A dollármilliókat egyszerűen kidobták az ablakon. Ez darab- és színészválasztás, no meg szerencse kérdése is...

Budapesti nagyapjának leghíresebb ügyfele Molnár Ferenc volt, akinek műveit, hála Marton Sándor kiváló munkájának, többször is bemutatták az Egyesült Államokban. Önnek sikerült-e magyar szerzőket megismertetni az amerikai nézőkkel?

Csak a régiakat, Molnár Ferenc, Karinthy Ferenc és Örkény István színjátékait. A lista ilyen rövid sajnos. Az USA-ban, szégyen kimondani, külföldi darab nemigen vihető sikerre. Talán a kulturális különbség, a szokások mássága, esetleg a nyelvi problémák ennek okai. Néha a darabok szimbolikája más takar nálunk, mint egy idegen országban. Van egy kedvenc darabom például, a címe: Bellie Hue utolsó éjszakája. Egy zsidó családról szól, 1939-ben játszódik Atlantában, azon a napon, amikor az Elfújta a szél című filmet mutatták be. A zsidók asszimilációja a téma, hogyan illeszkednek be új hazájuk társalmába. Felgördül a függöny, a zsidó család a szomszédokhoz hasonlóan karácsonyfát díszít. Aztán feltűnik egy fiatal férfi, elkezd énekelni a Sabbath-ot, déli

akcentussal. A gyökerekhez való visszatérés nagyon erős érzést vált ki még a nem zsidó amerikaiakból is. Nagyon emocionálisak, szentimentálisak vagyunk, mert viszonylag fiatal országban élünk, és szükségünk van a kapaszkodókra, a gyökereinkre, ha úgy tetszik. Azt gondoltam, ennek a darabnak Izraelben biztosan nagy sikere lenne. Megmutattam a szöveglönyvet az

ottani ügynökségnek. A legnagyobb meglepetésemre a következőkkel utasították vissza: a darab tényleg jó, de képtelenség sikerre vinni, mert Izraelben a hagyományokhoz ragaszkodók a jobbszárnyon vannak, tőlük pedig a liberálisok igyekeznek elhatárolódni. Náluk ez a darab tehát épp az ellentétes hatást váltotta volna ki, mint nálunk Amerikában.

Fent: az édesapa, Andrew Marton nevéhez emlékezetes filmek nagy akciójeleneteinek rendezése fűződik – Ben Hur, Kleopátra vagy A leghosszabb nap című alkotások
Balra: a legendás híró nagypapa, aki elsőként alapított színházi jogvédő irodát Budapesten
Jobbra: az iroda cégjelzése

Magyar és cseh szülők gyermekeként ön nem beszéli a nyelvünket, hiszen otthon németül és angolul társalogtak. Kötődése mégis nagyon erősnek tűnik Magyarországhoz. Hisz Marton nagyapja cégjelét választotta a sajátjának, és nagyon büszkén mutatta nekem a családi fotókat, köztük az édesapját, háta mögött a Gellért-heggyel.

Hát nem gyönyörű ez a panoráma? Én itthon érzem magam. Talán azért, mert a házunk a hollywoodi dombok egyikén volt, ahonnan elénk tárult az egész város látványa. Ha Budáról lenézek Pestre, mindig Los Angeles és a gyerekkorom jut eszembe. Meg Bözsi néni, aki különleges, csodálatos asszony volt. 1980-ban először utazott üzleti útra a Szovjetunióba. Akkor Londonban éltem, ő az én kedvemért megszakította az útját, hogy meglátogasson. Emlékszem, már elég idős volt, úgy hetven körül. Másnap kimentünk a repülőtérre, ő kis hermelinbundájában állt a mozgólépcsőn, kezében a bőröndjével, és visszafordulva azt kiáltotta: „Menj el Budapestre!”
Bayer Ilona